

Досягнути необхідної гнучкості проекту при зменшених витратах є головною ціллю проекту і тому врахування важливості базових елементів інтернет-маркетингу, без професійного настроювання яких усі інші зусилля залишаться без фундаменту й не будуть мати довгочасний ефект.

Література:

1. **Burby J.** Actionable Web Analytics: Using Data to Make Smart Business Decisions. / Jason Burby – Н.: Sybex, 2007. – 145с.
2. **Кошик А.** Веб-аналітика 2.0 на практиці / А. Кошик – М.: Діалектика, 2011. – 528с.
3. **Гусев В.С.** Аналітика веб-сайтов: веб-аналітика. Использование аналитических инструментов для продвижения в Интернет / В.С. Гусев – М.: Діалектика, 2007. – 176с.

Стаття надійшла: 01.10.2012 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК 330.31

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА І НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Демченко Н.В., канд. екон. наук

Касатонова І.А., канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Стаття присвячена проблемам та особливостям формування механізму природокористування в Україні, напрямкам підвищення його ефективності та перспективам реалізації еколого-економічної політики. В статті розглянуті заходи еколого-економічної політики та роль держави у створенні ефективного еколого-орієнтованого механізму природокористування.

Ключові слова: еколого-економічна політика, національний механізм, екологічні проблеми, ефективність, природокористування, національні інтереси, пріоритети.

The abstract. The article is devoted to problems and features of the nature management mechanism formation in Ukraine, to directions of its efficacy increase and prospects of realisation of ecological-economic policy. The measures of ecological-economic policy and a state role in building of the effective ecological-economic mechanism of nature management are considered in the article.

Keywords: ecological-economic policy, national mechanism, environmental problems, efficacy, nature management, national interests, priorities.

Постановка проблеми. Економічний механізм природокористування в Україні здійснюється за допомогою таких регуляторів екологічної поведінки товаровиробників, які не сприяють дотриманню екологічних норм і зниженню техногенних навантажень на природу, а скоріше навпаки створюють умови для їхнього недотримання. Практика показала, що виробникам економічно вигідніше заплатити податки, ніж втратити свої позиції в конкурентоспроможності за рахунок виробництва товарів і послуг за більш високою ціною (тобто такий діючий інструмент екологічної політики як включення в ціну продукції і послуг екологічних показників не знаходить широкої підтримки як у багатьох країнах світу, так і в Україні, тому що якщо ціни почнуть відбивати екологічні витрати, продукція й фірми, що наносять збиток навколишньому середовищу, втратять конкурентні переваги, якими вони сьогодні користуються). Тому проблема вибору пріоритетів для екологічної політики все більше актуалізується та вимагає вироблення нових пропозицій та рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні проблеми державного регулювання в країнах з розвинутою ринковою економікою знайшли відображення в роботах іноземних економістів: М. Фридмана, Ф. Хайека, Й. Шумпетера. Політико-правові та соціально-

комунікативні питання стійкого розвитку і формування ефективного механізму природокористування розглядали в своїх роботах Х.А. Барлибаєв, Г. Бехманн, Е. І. Глушенкова, Б.М. Миркін, Л.Г. Наумова, В.М. Платонов, А.В. Поздняков, В.А. Уледов, С.А. Фомін, А.В. Шевченко. Різні сторони питання ефективності природокористування розглянуті у роботах сучасних науковців: В. Бореяка, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, О. Кашенко, В. Кравцова, А. Некос, Н. Назарука, В. Паламарчука, О. Ральчука, І. Синякевича, Ю. Стадницького, А. Толстоухова, Т. Туниці та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. В Україні національна еколого-економічна політика має ряд особливостей, що знижують її загальну ефективність. Основними з них ми вважаємо неповноту або відсутність інформації необхідної для прийняття рішень та випадки викривлення даних про дійсні обсяги забруднення навколишнього середовища; нездатність повною мірою передбачати та контролювати наслідки прийнятих рішень; недосконалість податкової системи; відставання нормативно-інформаційного статистичного забезпечення оцінки впливу суспільства на природне середовище; недостатня ефективність цільового використання засобів, отриманих за забруднення природного середовища й користування; суперечливість законодавчої бази.

Формулювання цілей статті. Ціль статті – виділити принципи щодо ефективності підвищення національного механізму природокористування та його основні напрямки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Еколого-економічна складова пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства: від політико-економічної до науково-культурної, втягуючи в процеси забезпечення раціонального природокористування і охорони навколишнього середовища величезні трудові і фінансові ресурси. Тому ефективність економічного механізму природокористування, ми вважаємо, повинна базуватися на розробці відповідної державної еколого-економічної політики на різних рівнях управління за допомогою правових, організаційних, екополітичних заходів.

Формування моделі державної еколого-економічної політики вимагає спочатку визначити, який національний механізм природокористування й охорони навколишнього природного середовища ця політика повинна сформувати і які для цього мінімально-необхідні умови. Для цього важливо розуміти рівень і співвідпорядкованість проведених заходів, міру і межі їх впливу. Тут можна виділити дві групи заходів: макроекономічні заходи й заходи, що мають властиво екологічну спрямованість. До першої групи відносяться заходи, які проводяться в рамках усієї економіки або на рівні галузей і народногосподарських комплексів. Вони можуть не мати в явному виді екологічних цілей. Серед таких заходів можна виділити структурну перебудову, зміну обмінного курсу національної валюти, скорочення дефіциту державного бюджету, фінансово-кредитну політику, лібералізацію зовнішньої торгівлі, посилення ролі приватного сектору, інституціональні перетворення (приватизаційна політика, демонополізація), реформи цін і програми оподатковування або субсидії в основних секторах економіки (енергетика, сільське господарство, промисловість), створення умов для іноземних інвестицій. До другої групи заходів відносяться заходи із чітко вираженою екологічною орієнтацією: застосування «екологічних» податків, різного роду платежів і штрафів за забруднення навколишнього середовища, прийняття природоохоронних стандартів і нормативів, реалізація національних, регіональних або галузевих екологічних програм.

Французький еколог Ф. Сен-Марк ще кілька десятиліть років тому відзначив: «людина руйнує природу тому, що вона на цьому заробляє, і часто багато заробляє...» [1]. Це коротке але досить ємне зауваження, на наш погляд, і донині не втратило своєї актуальності та свідчить про те, що існує глибинний зв'язок між екологічним становищем і соціально-політичною організацією суспільства, і в цьому змісті суспільство повністю детермінує ситуацію з навколишнім середовищем. Таким чином, першорядне значення у розробці і реалізації еколого-економічного механізму повинні мати ті вигоди, які зможе одержати суспільство в цілому від зниження рівня споживання ресурсів і забруднення навколишнього середовища. Це обумовлює особливе місце проблеми пошуку рішень і відповідної до мотивації досягнення екоефективного результату серед інших основних завдань еколого-економічної політики суспільного відтворення і розвитку [2].

Важливою, на наш погляд, проблемою є вибір пріоритетів для екологічної політики. Кожна країна або регіон може вибрати свої пріоритети залежно від екологічної ситуації, стану економіки, періоду дії пріоритету і багатьох інших обставин. Для України в цій галузі в якості пріоритету екологічної політики ми виділяємо зростання економічної цінності природного середовища й екосистемних послуг. Це повинне розв'язати два масштабні завдання для української економіки:

- екологізувати усю економіку, а не тільки природо експлуатуючі і природоохоронні види діяльності;

- впливати на всі суб'єкти економічної діяльності та стимулювати їх «еколого-збалансовану» поведінку.

У формуванні концепції переходу до екологічно орієнтованого відтворення і розвитку, екологізації економіки принциповим ми вважаємо питання про механізми її реалізації. Світовий досвід дозволяє говорити про три можливих варіанта реалізації еколого-економічних цілей: економічне стимулювання (розвиток ринкових механізмів), пряме державне регулювання (адміністративно-правові заходи, пряме регламентування), і змішані механізми (поєднують перші два підходи). Але основна проблема полягає не в прийнятті рішень про втручання або невтручання держави в розвиток суспільства, а у визначенні характеру цього втручання. У зв'язку із цим у проведенні та реалізації еколого-економічної політики держава повинна дотримувати деяких основних правил. Перше з них полягає в пріоритетності використання непрямих економічних важелів впливу на економіку в комбінації з ринковим механізмом, однак безумовне значення має й пряме втручання, особливо у випадку, коли мова йде про суспільні блага. Друге правило говорить, що державу не слід вважати неринковим агентом, що виходить на економічну арену у випадку, якщо не працюють ринкові механізми. Вона є постійним і об'єктивно необхідним елементом нормально функціонуючого господарського механізму. Нарешті, третє правило пов'язане із проблемою реалізації стратегії сталого розвитку. Вирішуючи питання економічного росту, необхідно постійно поєднувати їх із принципом екологічного імперативу та вирішенням соціальних проблем. Нам представляється істотною роль держави у встановленні різного роду нормативів, стандартів в галузі екологічної політики, у першу чергу для особливо небезпечних для природи і здоров'я людини речовин, і в здійсненні альтернативних варіантів вирішення екологічних проблем, структурній перебудові економіки в умовах ринку, про що свідчить досвід розвинених країн останніх десятиліть.

В умовах сучасної України існує безліч напрямків з підвищення ефективності національного механізму природокористування, основні з них, на нашу думку:

- 1) підвищення енергоефективності національної економіки (сприяння зниженню енерговитратності економіки, доробка проекту закону «Про енергозбереження і підвищення енергетичної ефективності», насичення його реальними механізмами, а також вживання відповідних заходів з більш раціонального використання енергії і води);

- 2) формування масової екологічної культури і етики громадян (роль держави у зміні масових поглядів і етичних норм, у рамках яких існування людини немислимо без благополучного тривалого існування природи);

- 3) екологічна освіта як потужний засіб формування екологічного світогляду, свідомості та культури (націленість сучасної екологічної освіти на майбутнє, на ідеї коеволюції природи і суспільства, сталого розвитку біосфери, на подолання існуючих в суспільстві стереотипів через формування моральної, екологічно освіченої особистості та створення умов для її розвитку, тобто екологічна освіта повинна стати фактором соціальної стабільності);

- 4) захист національних екологічних інтересів (підтримувати потребу нації у такому стані навколишнього природного середовища, яке не позначається негативно на здоров'ї і довголітті громадян, забезпечує схоронність генофонду, різноманіття і унікальність живої та неживої природи);

5) розв'язок проблеми утилізації відходів (сприяти будівництву сучасних відходоперероблюючих заводів з ефективними технологіями утилізації, спалювання, виготовлення корисних речовин, підсилити контроль над імпортом токсичних речовин і відходів, залучаючи до цього широку громадськість, адже незважаючи на значні капітальні витрати майбутній соціальний ефект виявиться вищим).

Висновки. У сучасних умовах розробка ефективної концепції економічного механізму природокористування можлива, на наш погляд, за умови виділення наступних принципів:

1. Прийняття та реалізація ефективної концепції раціоналізації природокористування й охорони навколишнього середовища і відповідного економічного механізму природокористування в галузях народного господарства здійснюється разом із розробкою концепції розвитку самих галузей і економіки.

2. Обмеження економічного механізму природокористування частиною «глобального» економічного механізму і його узгодження з іншими економічними механізмами, що діють на наступних етапах природно-продуктової вертикалі, які з'єднують первинні природні ресурси з кінцевою продукцією.

3. Зв'язок стратегії соціально-економічного розвитку країни і державної екологічної політики, адже здоров'я, соціальне і екологічне благополуччя населення перебувають у нерозривній єдності.

4. Розгляд природної ренти як важливого елемента економічного механізму природокористування.

Література:

1. **Сен Марк Ф.** Социализация природы / Ф. Сен Марк.— М.: Прогресс, 1977. — 436 с.
2. **Демченко Н.В.** Нездорова політика формування здорового способу життя в умовах сучасної України / Н.В. Демченко // Проблеми і перспективи формування гуманітарної політики в Україні: Матеріали круглого столу 24 квітня 2009 — Сімферополь: ЦРОНІ. — 2009. — С. 83-84.

Стаття надійшла: 06.01.2011 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

